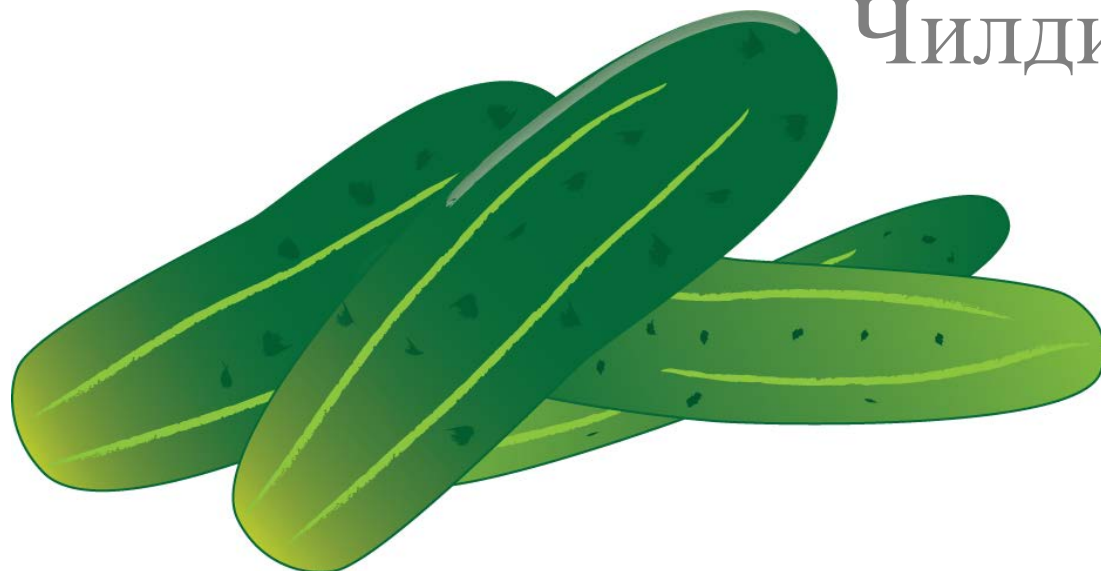

PIAS

Тавсиянома барои фермерон Чилди.4

ПАРВАРИШИ

Бодиринг

Агентии Япония оид ба
хамкориҳои байналмилалӣ

Вазорати кишоварзии
Ҷумҳурии Тоҷикистон

Дастурамали мазкур дар доираи лоиҳаи кӯмаки техникии Агентии Япония оид ба ҳамкориҳои байналхалқӣ (JICA) «Беҳтар намудани хизматрасонӣ дар соҳаи кишоварзӣ тавассути мустаҳкам намудани ташкилотҳои кишоварзӣ дар Тоҷикистон» таҳия ва нашр карда шуд.

Ҳукуки муаллифиро ба ин дастурамал танҳо, Агентии Япония оид ба ҳамкориҳои байналхалқӣ дорад.

Ҳангоми истифода бурдан ва ё аз нав чоп кардани қисми мавод номи JICA бояд, дарҷ карда шавад.

Муаллифон:

Турсунбой Аҳмедов - аъзои вобастаи АИКТ, доктори илмҳои кишоварзӣ

Маҳмадзамон Сулангов - корманди калони илмӣ

Баҳром Сангинов - корманди калони илмӣ

Мушовирон:

Масаказу Канамото, Хироши Кикучи, Такеши Абе ва Туракул Муродов.

МУНДАРИҶА

Маълумоти умумӣ / Хусусиятҳо	4
Навъҳо	4
Киштгардон	5
Нақшаи мавсимӣ барои кишт	5
Тақвим	5
Тайёр намудани замин	6
Тайёр намудани тухмӣ	7
Кишт	7
Нигохубин	8
Ягонакунӣ	8
Парвариш ва нигохубин (Нуридиҳӣ)	8
Обдиҳӣ	9
Ҳосилҷамкунӣ	9
Тухмипарварии	9
Касалиҳо ва хашаротҳо	11
Касалиҳо	11
Хашаротҳо	15

МАЪЛУМОТИ УМУМӢ / ХУСУСИЯТҲО

Яке аз хусусиятҳои биологӣ бодиринг ин гармидӯст будани он мебошад. Барои нашъунамои хуби ниҳолҳо ва ҳосилбандии онҳо бояд ҳарорати гармии ҳаво 25-30°C ва ҳарорати замин 20-22°C бошад. Дар шароити Тоҷикистон ҳамаи навъҳои бодирингро парвариш карда, мева ва тухмии онҳоро гирифтани мумкин аст.

Бодиринг тамоми сол (тирамоху, зимистону баҳор дар гармхонаҳо) ва баҳору тобистон дар заминҳои кушод васеъ кишт карда мешавад. Шароити хуби парвариши бодиринг (дар заминҳои кушод) аз охири моҳи март–аввали апрел оғоз гардида, то моҳи октябр давом мекунад, ки он 170-185 рӯзро ташкил медиҳад.

НАВЪҲО

Беназир

<u>Тасниф:</u>	зудрас
<u>Мавсими:</u>	апрел– май
<u>Вазн:</u>	100-150г
<u>Давраи пухта расидан:</u>	42-44 рӯз
<u>Ҳосил (с/га):</u>	400-450 с/га

Узбекский-740

<u>Тасниф:</u>	Миёна
<u>Вазн:</u>	100-180г
<u>Давраи пухта расидан:</u>	48-65 рӯз
<u>Ҳосил (с/га):</u>	330-375 с/га

Маргелонӣ-882

<u>Тасниф:</u>	Миёна-Дерпаз
<u>Вазн:</u>	125-140г
<u>Давраи пухта расидан:</u>	48-55 рӯз
<u>Ҳосил (с/га):</u>	120-160 с/га
<u>Эзоҳ:</u>	

Аякс F-1

Тасниф:

зудрас

Эзоҳ:

Ҳангоми аввали ҳосилбандӣ меваи зиёде ба бор меоварад, ки ин боиси дар бозор бо нархи баланд фурӯхтани маҳсулоти он мегардад.

КИШТГАРДОН

Баъд аз

картошкаи барвақтӣ, пиёз, карам, помидор, сабзӣ ва ғалладонагиҳо кишт кардан ба маврид аст

Баъд аз

каду, тарбуз, харбуза ва дигар намуди зироатҳои полезӣ бодирингро кишт кардан лозим нест.

НАҚШАИ МАВСИМӢ БАРОИ КИШТ

ТАҚВИМ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Омода кардани замин									↔			
Кишт			↔		↔		↔					
Кӯчат			↔									
Ҷамъоварии ҳосил					↔							

Аввали баҳорӣ

Баҳорӣ

Баҳору тобистонӣ

Дар шароити ноҳияҳои водии Ҳисор кишти бодирингро дар ду-се мӯҳлат гузаронидан мумкин аст. 1). Аввали баҳорӣ; 2). Баҳорӣ; 3). Баҳору тобистонӣ. Дар вақти кишти баҳорӣ бодирингро барои гирифтани ҳосили барвақтӣ дар тубакчаҳои торфӣ ё

поругӣ ниҳол мекунанд. Андозаи тубакчаҳо бояд, ки 6x6-8x8 см бошанд. Як қисми тубакча бояд, ки бо хоки пуштагӣ ва чор қисмаш бо пору пур карда шавад.

Шинондани ниҳолхоро дар замини кушод дар нимаи моҳи апрел гузаронидан лозим аст. Барои кишт дар ин мӯҳлат навъҳои тезрас ба монанди «Беназир», «Узбекский-740», дурагаҳои «Орзӯ», «Саафа» ва дигар навъу дурагаҳо тавсия дода мешавад.

Тубакчаҳои торфӣ

Кишти баҳориро дар заминҳои кушод аз нимаи дуоми моҳи апрел, ҳангоми ҳарорати гармии замин дар чуқурии 10-15 см ба 12-14°C мерасад, гузаронидан лозим мебошад.

Кишти баҳорию тобистонӣ дар моҳҳои май ва июн гузаронида мешавад. Дар ин мӯҳлати кишт навъҳои зерин истифода бурда мешавад, ба монанди «Беназир», «Узбекский-740», «Парад» ва ғайра. Меъёри кишти бодиринг дар кишти баҳор 4-5 кг/га (40-50 гр дар 1 сотих) ва дар кишти тобистонии 5-6 кг/га (50-60 гр дар 1 сотих) мебошад.

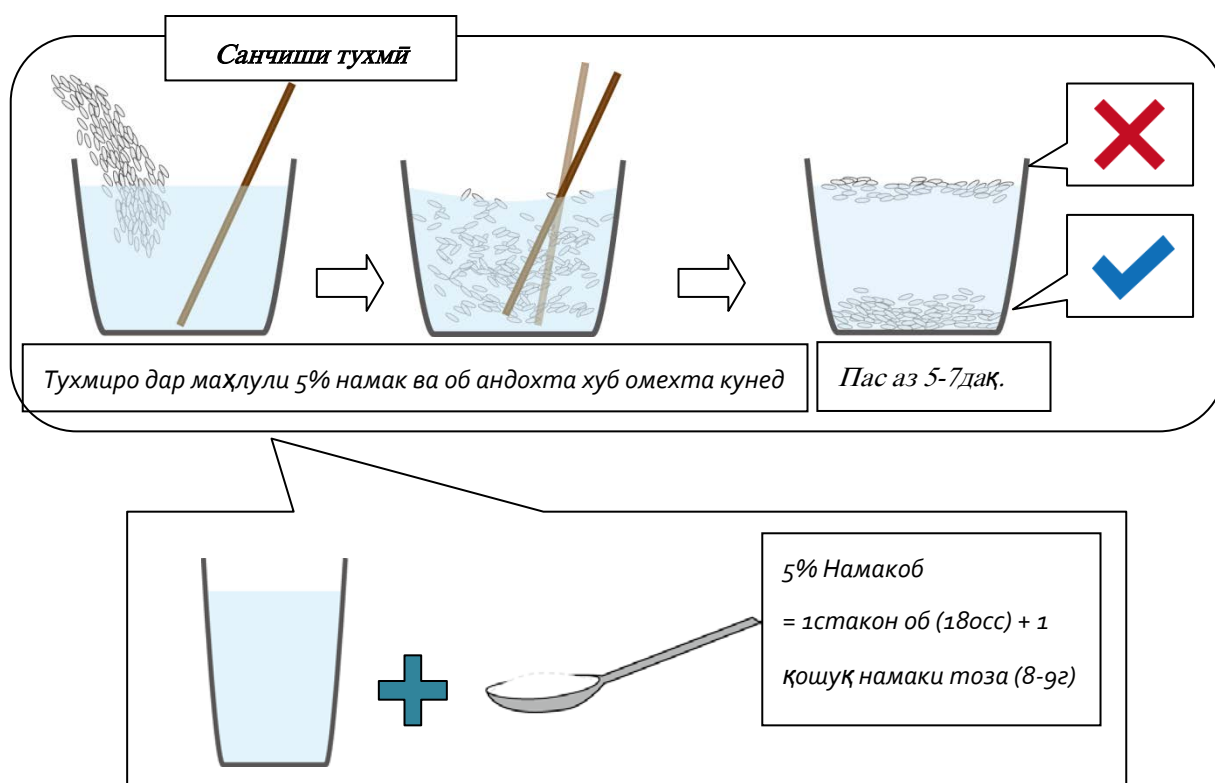
ТАЙЁР НАМУДАНИ ЗАМИН

Барои кишти бодиринг заминҳои ҳосилхези сатҳи обҳои зерзаминиашон пастро ҷудо кардан лозим аст. Дар заминҳое, ки бодиринг кишт карда мешавад, бояд замин аз тирамоҳ дар чуқурии 30-35 см шудгор ё дастӣ нарм карда шавад. Бодиринг нисбат ба дигар зироатҳо ба моддаҳои ғизоӣ, махсусан ба нуриҳои органикӣ серталаб мебошад. Аз ҳамин сабаб барои гирифтани ҳосили баланд, тирамоҳ ҳангоми шудгор ё нарм кардани замин ба он аз рӯи меъёри 40-50 т/га (400-500 кг дар 1 сотих) пору андохтан лозим аст. Аз нуриҳои маъданӣ бошад, 300-400 кг/га (3-4 кг дар 1 сотих) суперфосфатро низ ба замин пошидан лозим аст.

ТАЙЁР НАМУДАНИ ТУХМӢ

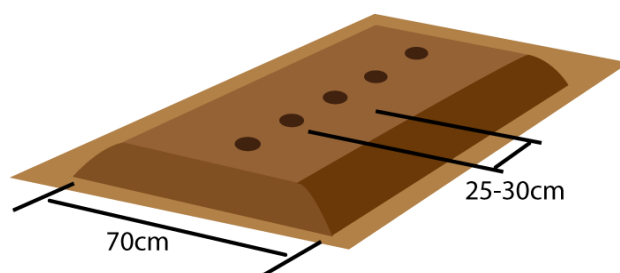
Барои санчидани сифати тухмии барои кишт мувофиқ онро дар маҳлули 5% намаки ошӣ чо дода, хуб омехта бояд кард. Баъд аз 5-7 дақиқа тухмиҳои рӯи об баромадае, ки ба кишт номувофиқ ҳастанд гирифта мепартоянд. Тухмиҳои боқимондари ҳатман бо оби тоза шӯстан лозим аст, чунки хурдтарин зарраи намак боиси паст ва суст гаштани сабзиши тухмӣ мегардад.

Барои нест кардани касалиҳое, ки ба воситаи тухмӣ паҳн мешаванд, тухмиро дар маҳлули 0.5-1%-и перманганти калии $KMnO_4$ - марганцовка> (ё ТМТД- 4 грамм дар 1кг тухмӣ) ба муддати 25-30 дақиқа нигоҳ дошта, баъд онро дар оби раван, то соф шудани оби он шуста баъд онҳоро хушк коридан лозим мебошад.

КИШТ

Бодиринг яке зироатҳое, мебошад, ки гармии зиёдро талаб намуда, тухмии он дар гармии замин на кам 13-15°C неш зада мебарояд. Барои ҳамин кишти онро вақте, ки ҳарорати замин дар чуқурии 10-12 см ба 12-14°C гарм мешавад гузаронидан лозим ки то неш зада баромадани ниҳолҳо пурра шавад. Дар ҳолати гарм будани ҳаво тухмиҳоро тар кардан лозим аст, ки то мӯътадил неш зада баромадани онҳо таъмин карда шавад. Бо ин мақсад

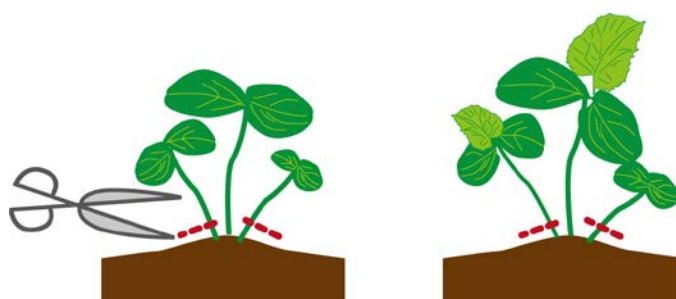

тухмихоро дар ягон зарфи шишагӣ ё сафолин ба ғайр аз зарфи оҳанӣ ё алюминӣ ду шабонарӯз тар кардан лозим аст. Дар ин муддат оби зарфро 2-3 маротиба иваз кардан зарур мебошад. Пеш аз кишт қаторхоро аз рӯи нақшаи (схемаи) 70x25-30 см кашидан лозим, масофаи байни қаторҳо 70 см ва байни ниҳолҳо бошад 25-30 см. Дар як сотих замин 450-500 дона ниҳол шинонидан лозим аст. Баъди 5-6 рӯз ниҳолҳо неш зада мебароянд.

НИГОҲУБИН

ЯГОНАКУНӢ

Дар вақте, ки ниҳолҳо 1-2 барги ҳақиқӣ мебароранд ягонакунии якум ва дар вақти 2-3 барги ҳақиқӣ баровардан ягонакунии дуюмро гузаронидан лозим аст.

ПАРВАРИШ ВА НИГОҲУБИН (НУРИДИҲӢ)

Мӯҳлати истифодабарӣ	Номгӯи нуридиҳо	Меъёри истифодабарӣ (кг /га)
1 Пеш аз шинондани ниҳол	Нуриҳои органикӣ	4-50000(40-50t)
	Нуриҳои фосфорӣ (аммофос ё суперфосфат)	300-400
1 Дар вақти 3-4 баргагии ниҳолҳо	Нуриҳои нитрогенӣ (селитраи аммиакӣ)	120-150
	Нуриҳои фосфорӣ (аммофос ё суперфосфат)	80-100
2 Дар вақти гулкунии ниҳолҳо	Нуриҳои нитрогенӣ (селитраи аммиакӣ)	180-210
	Нуриҳои фосфорӣ (аммофос ё суперфосфат)	100-120
3 Дар давраи ҳосилбандии ниҳолҳо озуқадиҳии якумро бояд гузаронд	Нуриҳои нитрогенӣ (селитраи аммиакӣ)	120-150
	Нуриҳои фосфорӣ (аммофос ё суперфосфат)	80-100

ОБДИҲӢ

Бодиринг нисбат ба намнокии замин ниҳоят серталаб мебошад, ин обталабии онро ба назар гирифта, заминро ҳамеша намнок нигоҳ доштан лозим аст, (на кам аз 75-80%), чунки решаи он дар қисми болоии замин ҷойгир аст. То давраи гулкунии ниҳолҳо обдихиро баъди ҳар 7-8 рӯз ва дар вақти ҳосилбандӣ бошад баъди ҷамъоварии ҳосили он об додан зарур аст. Бояд қайд кард, ки навъҳои тезраси бодиринг нисбат ба навъҳои миёна ва дерпаз ба намнокии эҳтиёҷи зиёд доранд.

ҲОСИЛҶАМКУНӢ

Ҷамъоварии ҳосили бодирингро вобаста аз ҳаҷми меваи он баъди ҳар 2-3 рӯз гузаронидан лозим, агар дермонӣ шавад боиси кам шудани ҳосил ва паст шудани сифати он мегардад. Дар чидани ҳосил кушиш кардан лозим, то наваҳои он нашиканад. Барои нағз нигоҳ доштани мева ва ба ниҳолҳо нарасидани осеб ҷамъовари онро сахари барвақт ё беғоҳирӯзӣ гузаронидан лозим аст. Ҳосили ҷамъкардари дар ҷои салқин дар муддати 2-3 рӯз тару тоза нигоҳ доштан мумкин аст.

ТУХМИПАРВАРӢ

Технологияи тухмипарварию бодиринг ҳам қариб, ки ба технологияи парвариши бодиринги хӯрокаи монанд мебошад. Фақат як нуқтаи қайд кардан зарур аст, ки барои бодиринги тухми бояд бодиринг ба пуррагӣ пухта расад, барои ин аз 3 то 4 моҳ лозим мешавад. Ҳосили аввали бодирингро 2-3 маротиба чида, барои хӯрокаи истифода бурдан зарур аст, чунки меваҳои аввали бодиринг тухмии хуб намедиҳанд. Нигоҳубини ниҳолҳоро аз рӯи агротехникаи зарурӣ гузаронидан лозим аст. Ҳангоме, ки меваи бодиринги тухмӣ зард ва баъдан зарди сурхчатоб мешавад, тухмҳои он дар дохилаш мепазанд, онро ғундошта, муддати 4-5 рӯз дар офтоб нигоҳ доштан зарур аст.

Сипас онро бо корд аз байнаш бурида, тухмҳои онро бо обаш дар зарфи чинӣ, сафолӣ ё ин ки шишагӣ андохта 2-3 рӯз нигоҳ доштан лозим аст, то ин ки он турш гашта, пардаи тухмиҳо аз он ҷудо гардад. Ба турбати тухмӣ (туршӣ) об андохтан лозим нест. Баъд онро бо оби равон шӯстан лозим мешавад, то вақте ки оби он соф гашта, тухмҳои пуч ба болои об мебароянд, ки чида партофта мешаванд, баъд тухмҳои боқимондари хушк карда, дар муддати 2-3 рӯз, аввал дар офтоб ва баъдан дар ҷои соя хуб хушк кардан зарур мебошад.

Аз 100 килограмм бодиринг барои гирифтани тухмӣ чудошуда, фақат 1.0-1.2 килограмм ва аз 1 тоннаи он бошад, аз 10-12 кг тухми бодирингҳо гирифтани мумкин аст. Тухмии бодирингро дар халтаҳое, ки аз худ хаворо мегузаронанд нигоҳ доштан лозим аст. Дар халтаҳое, ки худ хаворо намегузаронанд, ба монанди плёнкаи ва синтетики гирифтани лозим нест, чун ки дар дохили онҳо тухмӣ тез қобилияти сабзиши худро гум мекунад.

Тухмии бодирингро дар ҷойҳои салқин ва шамолрас дар намнокии 10-12 %, дур аз ҷойҳои дудор (дур аз ошноаҳо), дар вақти расидани дуд тухмӣ қобилияти сабзиши худро гум мекунад. Тухмии бодирингро аз 5 то 6 сол нигоҳ доштан мумкин аст.

Мӯҳлати пӯхта расидани бодиринги тухмӣ

Антракноз

Нишонаҳо: Касалии занбурӯғӣ буда. Дар баргҳои растаниҳои сироятшуда, доғҳои гирди зардчатоб ва ё каҳвагӣ пайдо мегарданд, ки ҳангоми ҳавои намнок ба ранги гулобӣ пӯшида мешаванд. Дар навда, поя ва самари растани низ чунин доғҳои гулобӣ пайдо мешаванд, лекин ба шакли яраҷаҳо. Самар, лаззат ва хусусияти ғизоии худро гум карда, зуд вайрон мешавад. Инфексия ба тариқи тухм ва боқимондаҳои ҳосили ғундошташуда мегузарад. Антракноз дар кӯчатҳо, баргҳо, қаламчаҳо, поя ва меваҳои бодиринг яраҷоро ба вучуд меорад. Дар баргҳои бодиринг, одатан, аввал, яраҳои хокистарранг пайдо шуда сурх шуда, дар наздикии рағҳо пайдо мешавад, онҳо дурушти гирд буда, худудаш метавонад бештар аз 1 см диаметр дошта бошад. Баргҳо мумкин вайрон шаванд ва маркази яраҳо мумкин сӯрох шуда ва меафтанд ва намуди сӯроҳии бо тир сӯроҳкардашударо мегирад. Дар қаламчаҳо ва пояҳо яраҳо майда буда баъд дароз шуда, мавзёҳои сухташуда пайдо мешаванд. Дар мева яраҳо гирд мебошанд, мавзёҳои фурӯрафта ва монанди дар об тар шуда, аввал инкишоф меёбанд, вақте, ки пухтани мева оғоз мешавад ва баъд васеъ шуда андозааш калон мешавад. Дар ҳавои намнок ин яраҳо сиёҳ мешаванд ва бо спораҳои бисёри гулобӣ пушонидани мешаванд. Антракноз ба воситаи спораҳои дар вақти коркард ва нигоҳубини бодиринг паҳн мешавад. Ҳарорати мутадил барои инкишофи хуби замбуруғ ҳарорати + 22...27°C мебошад. Замбуруғ дар боқимондаҳои растаниҳои осебдида ва тухмӣ боқи менамояд.

Чораҳо:

- Қорӣ кардани системаи киштгардон;
- Нест ва нобуд кардани танию пояи растаниҳо аз замин;
- Безарар кардани тухми пеш аз кишт (истифодаи Маргансовка $KMnO_4$ -1%, ТМТД-4 грамм дар 1кг тухмӣ);
- Истифодаи бурдани Фунгициди Ридомил-Голд МЦ-60, бо маҳлули 0.2% -а (20 гр, дар 10л об барои як сотих).

Нишноаҳо: Бактериоз-касалии бактериологист. Ин касалӣ ҳангоми ҳавои намнок ва гарм аз лаҳзаи сабзиши растани пайдо гашта, тухмпилла, барг, гул ва самари онро нобуд месозад. Растани баргҳо ва қанораҳои риштаҳои барг доғҳои рағганин пайдо мекунад. Бо инкишофи касалӣ доғҳо хушк гашта, ранги бури зангзадаро ба худ мегиранд. Дертар қисмҳои хушкшуда рехта, баргҳояш сурохиҳо пайдо мекунад. Дар навдаҳо, ғурра ва самар доғҳои хурди обдор пайдо мешаванд, ки баъд хушкшуда, шакли захмчаҳои чуқурро мегиранд. Инфексия ба воситаи тухмӣ ва боқимондаҳои ҳосили ғундошташуда мегузарад.

Чораҳо:

- Қорӣ кардани системаи киштгардон;
- Нест ва нобуд кардани баргу танию пояи растаниҳо аз замин;
- Безарар кардани тухми пеш аз кишт (истифодаи Маргансовка $KMnO_4$ -1%, ТМТД-4 грамм дар 1кг тухмӣ);
- Истифодабурдани Фунгициди Ридомил-Голд МЦ-60, бо маҳлули 0.2% -а (20 гр, дар 10л об барои як сотих).
- Истифодаи бурдани фунгициди 0.4% Хлорокиси меди (дахани фараг) ва маҳлули 1% бардосӣ (бордовскои житкости).

Гардзании (Мучнистая роса)

Нишноаҳо: Ин касалии замбурӯғӣ буда қариб, ки дар ҳама ҷо дида мешавад. Он қариб ҳама растаниҳои оилаи кадуғиро зарар мерасонад. Хусусан зарари калон дар вақти боду ҳавои хушк гарм мерасонад. Касали асосан бештар дар баргҳо дар намуди доғҳои на он қадар калони ордаки пайдо мешавад. Онҳо тез калон шуда тамоми масоҳати баргҳоро мегирад ва дар натиҷа баргҳо хушкида нобуд мешаванд ва боиси кам ё нобудани ҳосил мегарданд.

Чораҳо:

- Чорӣ кардани системаи дурусти киштгардон;
- Нест ва нобуд кардани баргу танию пояи растаниҳо аз замин
- Безарар кардани тухми пеш аз кишт (истифодаи Маргансовка $KMnO_4$ -1%, ТМТД-4 грамм дар 1кг тухмӣ);
- Истидафодабурдани Фунгициди Ридомил-Голд МЦ-60 , бо маҳлули 0.2% -а (20 гр, дар 10л об барои як сотих)
- Истифодаи бурдани фунгикиди 0.4% Хлорокиси меди (дахани фараг) , маҳлули 0.2% - аи Хемосин ва маҳлули 1% бардов (бордовской житкости).

Гардзани калбаки (Ложнаямучнистая роса)

Нишонаҳо: Ин касали замбурӯғӣ буда дар ҳама ҷо паҳн шуда мебошад ва ҳама давраи наъшунамои бодиринг, хусусан дар давраи гулкуни ва мевабанди пайдо мешавад. Касалии гардзани калбаки асосан дар кишти барвактии бодиринг бисёртар пайдо мешавад. Дар вақти гирифтормаши гардзани калбаки дар баргҳои бодиринг доғҳои равшан сабз пайда мешавад. Ҳаҷми ин доғҳо дар мудати 8-10 рӯз калон мешаванд, баъд баргҳо ранги буро гирифта гӯё, ки сухтаги бошанд ва баъди 2-3 рӯз хушк мешаванд. Сабаби асосии пайдо касали ин дар ҳок замбурӯғӣ барангезандаи касали мебошад, ки дар вақти об диҳии ниҳолҳо бо оби хунук ва зиёд шудани нами ҳаво мебошад. Бисёр вақт зиёд касали аз ҳисоби тағйирёбии ҳарорати шавбонрузии ҳаво мешавад (рузона 23-27°C, шабона 10-15°C) ва дар норасои шамол мешавад. Дар ҳолати зиёд шудани ин намуди касали растаниҳо пурра хушк гашта боиси гирифтани ҳосили ночиз ё пурра нест шудани он мегардад.

Чораҳо:

- Чорӣ кардани системаи дурусти киштгардон;
- Нест ва нобуд кардани баргу танию пояи растаниҳо аз замин;
- Безарар кардани тухми пеш аз кишт (истифодаи Маргансовка $KMnO_4$ -1%, ТМТД-4 грамм дар 1кг тухмӣ);
- Истидафодабурдани Фунгициди Ридомил-Голд МЦ-60 , бо маҳлули 0.2% -а, Даконил маҳлули 0.4%-а (20-40 гр, дар 10л об барои як сотих).
- Истифодаи бурдани фунгикиди 0.4% Хлорокиси меди (дахани фараг) ва маҳлули 0.2% - аи маҳлули Хемосин.

Пажмурдашавии фузариозӣ

Нишонаҳо: Пажмурдашавии фузариозӣ ё пӯсиши реша-касалии занбуруғӣ буда ба аз ноҳо бештар майсаҳо ва растаниҳои калон осеб мебинанд. Занбуруғ аз замин ба растани ба воситаи мӯякҳои реша ворид гардида, дар рағҳои растани ҷой мегирад ва онҳоро маҳкам карда ба захролудшавии он оварда мерасонад. Дар натиҷа майсаҳо тухмпаллаҳо пажмурда шуда, асоси поя ва реша пӯсида меравад. Дар растаниҳои инкишоф ёфта баргҳо ва нуғи навдаҳо зардшуда, пӯсида аз байн мераванд. Асоси реша ва поя сиёҳтоб шуда, мерезад. Растани шикаста қабати болоии решаро занбуруғӣ сафед ё гулобиранг фаро мегирад.

Чораҳо:

- Ҷорӣ кардани системаи дурусти киштгардон;
- Нест ва нобуд кардани баргу танию пояи растаниҳо аз замин;
- Безарар кардани тухми пеш аз кишт (истифодаи Маргансовка $KMnO_4$ -1%, ТМТД-4 грамм дар 1кг тухмӣ);
- Истифодабурдани Фунгициди Ридомил-Голд МЦ-60, бо маҳдули 0.2%, Даконил маҳдули 0.4%-а (20-40гр, дар 10л об барои як сотих).

Касалиҳои вирусии бодиринг – Мазайка

Нишонаҳо: Дар вақти парвариши бодиринг дар гармханаҳо ва заминҳои кушод онҳо ба се намуди ин касали дучор мешаванд ба монанди мазайкаи сабз, сафед ва зард. Дар вақти гирифтӣ шудан ба мазайкаи сабз, баргҳои онҳо рангҳои сабзи алоранг ва доғдори чуруракдор мешаванд. Он дар меваҳо низ пайдо мешавад. Дар вақти аз ҳад ба ин касали гирифтӣ шудани бодиринг ҳосили он то 25% кам мешавад. Дар вақти гирифтӣ шудан ба мазайкаи зард, ки аз ҳама зараровар мебошад, баргҳои растаниҳо ранги зарди ялақосиро гирифта, пластикаҳои баргҳо сафед шуда ва фақат рағҳои баргҳо сабз мемонад. Дар меваҳо бошад чуқуриҳои майдаи дидашавандаи бо ранги зарди гулоби дар марказашон пайдо мешавад. Растаниҳои ба касалии мазайкаи зард гирифтӣ шуда одатан хушк шуда нобуд мешаванд.

Чораҳо:

- Чорӣ кардани системаи дурусти киштгардон;
- Нест ва нобуд кардани баргу танию пояи растаниҳо аз замин;
- Безарар кардани тухми пеш аз кишт (истифодаи Маргансовка $KMnO_4$ -1%);
- Нест кардани паҳнкундагопи касалиҳои ширинчаҳо, тортанакканаҳо, трипси тамоку ва сикадкаҳо;
- Дезинфексия аспобҳои кори пеш коркарди кишти бодиринг;

ХАШАРОТҲО

Ширинчаи полезӣ

Ширинчаи полезӣ—он хашароти маканда буда шираи растаниҳоро мемакад, дарозиаш 1.2-2 мм, аз зард то сабзи сиёчатоб буда, кирминааш зарду сабз. Зимистонро дар шакли кирминадар алафҳои бегона мегузорад. Баҳор ба шакли модинаҳои қанотдор ва беқанот ба назар мерасанд. Модинаҳои беқанот ва қисман тухмчаҳояшон дар алафҳои бегона ва боқимондаҳои растаниҳо баъд аз ғунучини ҳосил монда, зимистонро мегузаронанд. Аввали баҳор онҳо бедор гашта, дар алафҳои бегона тудайи ширинчаро ба вучуд оварда, афзоиш меёбанд. Тобистон ширинчаҳои қанотдор пайдо мешаванд. Онҳо ба зироатҳои полезӣ парида омада, шираи онҳоро мемаканд. Дар натиҷа навда, гул, ғура ва қабати поёнии баргҳо шакли худро гум карда, хушк мешаванд. Тирамоҳ ширинча боз ба алафҳои бегона мегузарад ва дар ҷоҳама ҷо зимистонро мегузаронад. Дар як мавсим то 14 насли ширинча инкишоф меёбад. Ширинчаҳо паҳн кунандаи касалиҳои вирусии зироатҳо мебошанд.

Чораҳо:

- Нест кардани алафҳои бегона дар тирамоҳ дар вақти гузаштани ширинчаҳо ба онҳо;
- Истифодаи пестисидҳо ба монанди Нурелл-Д, Десис, БИ-58 новий бо маҳлули 0.2% -аи онҳо (20мл дар 10л об);

Магаси тухмӣ

Магаси тухмӣ- хокистарранг буда, на он қадар қалон аст. Зараровар на худӣ магас, балки кирминаҳояш мебошанд. Зочаҳояш зимистонро дар қабати хок мегузaronанд. Баҳор парвози магасҳо ба оғози гулшукуфти сафедорон рост меояд. Магаси модина зери тудай хок тухм мегузорад. Вай бештар заминҳои намноктару порудори на он қадар хуб киштшударо интиҳоб менамояд. Баъд аз 20 рӯз кирминакҳо ба вучуд меоянд. Кирмина меваи бодирингро сӯроҳ карда, ба воситаи тухмӣ ба даруни пояи растанӣ ворид мегардад ва растаниро нобуд месозад. Баъди анҷоми ғизогириаш ба шакли зоча мубаддал гашта, дар хок ҷой мегирад. Баъди 12-16 рӯз насли дигари магасҳо ба парвоз меоянд. Дар муддати як сол шумораи насли магасҳо ба чаҳор мерасад.

Чораҳо:

- Нест қардани алафҳои бегона дар тирамоҳ дар вақти гузаштани ширинчаҳо ба онҳо;
- Истифодаи пестисидҳо ба монанди Нурелл-Д, Десис, БИ-58 новӣ бо маҳлули 0.2% -аи онҳо (20 мл дар 10 л об).

Канай тори тортанакмонанд

Канай тори тортанакмонанд–ҳашароти хурд буда, баданаш ба сар, қафаси сина ва шикам ҷудо нашудааст, танҳо чаҳор ҷуфт по дошта, рангаш сабзи зардҷатоб аст. Канаҳои модина дар байни пастимондаҳои растанӣҳо, дар зери замин, дар сӯроҳҳои сохтумонҳо, дар доҳили бурӯ ва чаҳорҷубай гармхонаҳо зимистонро мегузaronанд. Баҳорон канаҳои тори тортанакмонанд дар байни алафҳои бегона дар сахро, қад–қадӣ роҳҳо, ҷуйборҳо ва байни ҷӯякҳо инкишоф меёбанд. Дертар онҳо ба зироатҳои полезӣ, ба қабати поёнии баргҳо гузашта тухм мегузaronанд. Баъд аз 5-7 рӯз аз тухмҳо кирминаҳо ба вучуд меоянд. Баъди гирифтани ғизо онҳо ба зочаҳо мубаддал гашта, сипас ба канаҳои қалон табдил меёбанд. Дар давоми сол аз 12 то 15 насли ин навъи кана инкишоф меёбанд.

Чораҳо:

- Баргҳои саҳт зарар ёфтаи чидан ва сузондани, ё чуқур гур кардан:
- Истифодаи пестисидҳо ба монанди Нурелл-Д, Десис, БИ-58 новий бо маҳдули 0.2%-аи онҳо (20мл дар 10л об);

Сафедболак

Сафедболак–Ба кишти бодиринг ва дигар зарари калон мерасонада шираи барги онҳоро макида, дар баргҳо аз баъди ширинҳои аз онҳо баромада замбуруғҳои хокистарранг пайдо шуда дар натиҷаи баргҳо сиёҳ шуда хушк меша- ванд.

Чораҳо:

- 1.Нест кардани алафҳои бегона дар тирамоҳ дар вақти гузаштани ширинчаҳо ба онҳо;
- 2.Истифодаи пестисидҳо ба монанди Нурелл-Д, Десис, БИ- 58 новий бо маҳдули 0.2% -аи онҳо (20мл дар 10л об):

**The Project for
Improvement of
Agricultural Extension Service
through Reinforcing
Agrarian Organization
in Republic of Tajikistan**

Суроға:
тел: (+992 37) 221 44 03
ш. Душанбе, х.Рудаки 44,
ошёнаи 4-уми бинои Вазорати
кишоварзии ҚТ

Институти боғпарварӣ ва
сабзавоткорӣ Академияи илмҳои
кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон,
Суроға: ш.Душанбе, х.Рудаки 21А,
тел.: 227 08 01
E-mail: bogparvar@mail.ru

Донишгоҳи Аграрии Тоҷикистон ба
номи Шириншоҳ Шотемур,
Суроға: ш.Душанбе, х.Рудаки 146,
тел.: 2246167, 2247198